

שולמית חוה הלוי
ת.ד. 14582
ירושלים, 91145
טלפקס 02-627-3440

Created Sat., May 16, 1998
Recorded Fri., June 5, 1998

ע' ח' ח' / י. ז. י.

הלא
חמוטל בר יוסף
1998 כרמל
שולמית חוה הלוי

המשוררת חמוטל בר יוסף מגישה לנו יצירה פואטית קוהרנטית הסוחפת את הקורא בכל חושי. במילים מדוייקות, במיומנות, ובכנות פיוטית מקרין הספר השתקפויות ורישומים של תקופות על תקופות אחרות בדומה לשקפים המתחברים שכבה לשכבה להקרין את השלם על חלקיו. מהזכרונות והדמויות עולה בחינה עצמית סרדונית של אשה שלא פרקה מעצמה את כאבי דור קודמיה למרות הצמיחה הנפרדת כמעט לגמרי מההורים -- מורישי המועקות -- בקיבוץ בגליל. והנה, בעת קיבוץ השירים לספר זה, כבר היא מבחינה בבבואת אמה ניבטת בה מהמראה. כך ממשכים סיפורי פוגרומים ופסי רכבת מעבר זר אך בלתי נשכח לאחוז בקרסולי בת הקיבוץ הקטנה והשכולה. כך בארות מורעלות ממורשת הפוגרומים מתמזגות בטבעיות עם ארס הצפעונים ורעל התנים בגליל. הרעלים האלו אינם זכרונות גרידא, המשוררת רואה את עצמה כאוצרת בתוכה את רעלי העבר וידה קצרה מלהושיע את האילה -- דור המשך? -- הבאה לשתות.

נופי הגליל, המוכרים גם לי מילדותי מבצבים מבין זכרונות הילדות. הירדן וההרים כחולי הצל, אבני בזלת וחרציות זרועים לאורך הספר כסימני דרך. בעוד הירדן מזכר, לא נזכרת הכנרת בשמה כלל, למרות שהיא מתוארת כפי שרק ילדת המקום יודעת, על "הצדפות ההשחורות המבינות במתיקות המים". בדרך זו מסלקת המשוררת את משקעי ההקשרים של המיתוס ומעבירה לנו את האגם כפי שהוא משתקף בזכרונה. יתירה מכך, דומה שהכנרת היא האספקלריה המאירה ומזקקת את חיות העבר. הומאגי למשוררת רחל מוצנע אף הוא בין השורות ("לנשק את יד האדון").

חשיבות רבה מיוחסת לנופי הגליל בילדותה של המשוררת. האור הטוב של שדי החרציות מתואר כחיק היחיד שיכלה לשוב אליו, שלא היה מכוסה צלקות של הטראומה היהודית והיה מצוי תמיד. אי אפשר שלא להזכר בשיר אודות החיק הנורא של החסידות ושל המשוררת בספרה "ובצפיפות". בשיר "וידווי" מכה המשוררת על חטא הבגידה בנוף הגליל שהיה החיק היחיד שלא נטש, ולא בכדי יושב הוא לשמאלו של שיר העוסק בריקנות האופפת את דור השורדים, חסך הקשור לא מעט באבדן התכנים היהודיים, ואולי אף יותר מכך עצם יכולת ההתמסרות של האדם הדתי אל הנשגב שהיא מתארת: [כ]"רצינות המאוסרת/ של עבד מרצון/ למה שאינו קיים/ והוא נחוץ לנו ביותר".

בסופו של דבר, ה' הידיעה של כותרת הספר מתגלגלת להיות ה' השואלת ומקוה, ותל-אביב "אוונסת" את המשוררת, "בעדינות אמיתית", לתת לייצר החיים לגבור על האבלות.

גב הספר מופיעות שורות בהן מבקשת חמוטל בר יוסף מקוראיה להתייחס אל השירים לגופם, לא לביוגרפיה האישית שלה. היא מזכירה לקוראים להתייחס לנקודות המוצא האישיות בשיר כאמצעי ולחוויות שהיא משתפת אותנו בהן כמטאפורה לחויה הקיומית הכללית. כדברי המשוררת עצמה במקום אחר: "אין לי ספק שאהבה וגעגועים וכאב על אבדן של אהוב הם רגשות אוניברסליים." חמוטל בר יוסף מיטיבה לבטא רגשות אוניברסליים אלו, ולהנחילם לכלל. "הלא" הוא ספר בר-קיימא ששבים לקרא, לעיין ולהרהר בו, ולהתחבר אליו במישורים רבים.

